

แนวทางการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบความเป็นพลเมืองโดยใช้หลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model) ภายใต้การใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกระแสหลัก

สุภชัย อุดคำ^{1*}

¹คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

* Corresponding author: Jeng20062546@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบความเป็นพลเมืองโดยใช้หลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model) ภายใต้การใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกระแสหลัก” นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นแบบที่มีจิตสำนึกต่อสังคมและโลก โดยใช้หลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model) ภายใต้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นหลักในการศึกษาและพัฒนาหลักการควบคู่กับอัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนา ซึ่งเสนอแนวทางดำเนินชีวิตโดยอย่างสมดุลหรือทางสายกลางอย่างยั่งยืน และควบคู่กับการบริหารองค์กรในรูปแบบการบูรณาการตามหลักการของรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ หลักการสุจริตโมเดลประกอบด้วย การเป็นผู้ลงมือทำ (Acter) การแสดงเหตุผล (Justify) การเลือกกลุ่มเป้าหมาย (Target) ความเข้าใจ (Understand) การเกิดความตระหนักในความจริง (Realize) และการบูรณาการ (Integrate) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืน โมเดลนี้มองว่าการพัฒนาเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และพลเมืองที่มีศักยภาพจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้หลักสุจริตโมเดลมุ่งให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainability Organization Development) โดยการประยุกต์ใช้หลักการเพื่อสร้างบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กรที่ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การเป็นผู้ลงมือทำอย่างมีความรับผิดชอบ (Acter) การแสดงเหตุผลถึงผลกระทบต่อสังคมและโลก (Justify) การกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนา (Target) ความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรกับบริบททางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Understand) การตระหนักถึงความจริงและความท้าทายด้านความยั่งยืน (Realize) และการบูรณาการการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้าสู่ทุกภาคส่วน (Integrate) นำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาที่ยั่งยืน / สุจริตโมเดล / ความเป็นพลเมือง / การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

Guidelines for Strengthening the Role Models for Children and Youths as Citizens Using the Principles of the SUJARIT Model Under the Mainstream Application of the Framework of Sustainable Development

Supachai Audkham^{1*}

¹*Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University*

* Corresponding author: Jeng20062546@gmail.com

Abstract

This article presents Guidelines for Strengthening the role models for children and youths as citizens using the principles of the SUJARIT Model under the mainstream application of the framework of sustainable development. This study integrates the SUJARIT Model with the Buddhist principle of the Middle Way (Dhammacakkappavattana Sutta), advocating for a balanced and sustainable approach to life, alongside the principles of New Public Administration for integrated organizational management. The SUJARIT Model comprises six key principles: Acter, Justify, Target, Understand, Realize, and Integrate, with the overarching goal of fostering a sustainable society. The model posits that development stems from the actions of conscious citizens, leading to a harmonious balance among social, economic, and environmental dimensions. Furthermore, the SUJARIT Model aims to achieve Sustainability Organization Development by applying its principles to cultivate personnel and an organizational culture that embraces social and environmental responsibility. This involves responsible action (Acter), justifying decisions based on their impact on society and the world (Justify), setting goals aligned with sustainable development (Target), comprehending the interconnectedness between the organization and its socio-environmental context (Understand), acknowledging the complexities and challenges of sustainability (Realize), and integrating sustainable development into all aspects of the organization (Integrate), ultimately leading to long-term organizational sustainability.

Keywords: Sustainable Development / SUJARIT Model / Citizenship / Sustainability Organization Development

1. บทนำ

เด็กและเยาวชนเป็นกลไกสำคัญต่อการขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี ค.ศ 2030 ให้สำเร็จได้ด้วยศักยภาพของเด็กและเยาวชนไทยโดยการรวมตัวกันเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมต่อสังคม จุดแข็งของเยาวชนไทยที่ทราบได้อย่างเด่นชัดประกอบไปด้วย [1] 1) เป็นคนมีเหตุผล มีพฤติกรรมกล้าถาม กล้าตอบ กล้าโต้เถียง ซึ่งผู้ใหญ่จะมองว่าหัวแข็ง ไม่มีสัมมาคารวะ แต่ลักษณะมีเหตุผลดังกล่าวเป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมกับโลกปัจจุบันอันเป็นยุคโฆษณา 2) เป็นตัวของตัวเอง ต้องการทำอะไรที่ตัวเองเห็นว่าถูกต้อง เช่น การยืน การพูด ถกเถียง การแต่งตัว แม้แต่การเข้าไปในวัดคุยกับพระหากผู้ใหญ่ไม่เข้าใจความเป็นตัวของวัยรุ่นก็จะตำหนิหรือหาว่าไม่มีมารยาท ไม่มีสัมมาคารวะ และ 3) ความกล้า ความสนใจกว้างกว่า การก้าวทันวิทยาการใหม่ ๆ วัยรุ่นเป็นคนรุ่นใหม่จะกล้ามากกว่าเดิม กล้าเรียน กล้าทำงาน กล้าเป็นนักร้อง กล้าเป็นนางแบบ รู้เรื่องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รู้ความเคลื่อนไหว ความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคม และโลก ทั้งที่ใกล้และไกลตัว

จากรายงานการทบทวนการดำเนินการตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 โดยสมัครใจของไทย พุทธศักราช 2564 ได้รายงานเกี่ยวกับความท้าทายต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยว่า ความท้าทายหนึ่งที่สำคัญคือการจัดตั้งกลไกที่ชัดเจนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครต่อการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย สำหรับภาคประชาสังคมและเครือข่ายอาสาสมัครโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนแล้ว มุมมองในภาพรวมของเยาวชนรุ่นใหม่จะเป็นบุคคลที่มีความตื่นตัว และให้ความสำคัญเรื่องความยั่งยืน โดยทราบได้ชัดจากความนิยมที่มีต่อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม แต่ถึงอย่างไรก็ตามความท้าทายในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นคือเยาวชนยังไม่เกิดการตระหนักรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังเกิดการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรธุรกิจที่ไม่ยั่งยืนผ่านการให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชนเพื่อลดแรงเสียดทานจากผู้ได้รับผลกระทบ [2] ฉะนั้นแล้วจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำกลุ่มเด็กเยาวชนเข้ามาเป็นภาคีการพัฒนาสอดคล้องกับแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand's SDG Roadmap) เปิดโอกาสแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และผลักดันประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญ อันจะนำไปสู่การจัดทำนโยบายสาธารณะที่ขับเคลื่อนด้วยเยาวชน (youth-driven public policy) เพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศและโลกในมิติของการบรรลุเป้าหมายตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งเป็นแนวคิดกระแสหลักในปัจจุบัน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาสังคมโลกนับตั้งแต่ ปี ค.ศ.1972 (พ.ศ. 2515) โดยสหประชาชาติจัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งมีข้อเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในปี ค.ศ.1983 (พ.ศ. 2526) สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า Brundtland Commission ซึ่งได้เรียกร้องให้ประชากรทั่วโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติรวมทั้งรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม อันเป็นจุดกำเนิดของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน [3] ซึ่งเป็นสนอแนะจากคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือ คณะกรรมาธิการบรันด์แลนด์ (Brundtland Commission) โดยที่รายงานของคณะกรรมการบรันด์แลนด์ (Brundtland Report) ที่เสนอต่อสหประชาชาติในพ.ศ. 2530 เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาในชื่ออนาคตของเรา (Our common future) ต่อจากนั้นองค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงถึงถึงตอบสนองของธรรมชาติโดยได้จัดประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) เมื่อ พ.ศ. 2535 ณ กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่มาของแผนแม่บทโลกที่เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน ในการประชุมครั้งนั้น ประเทศสมาชิกจำนวน 178 ประเทศรวมทั้งประเทศได้ร่วม ลงนามในการปฏิบัติตามแผนแม่บทดังกล่าว ซึ่งอีก10 ปีต่อมาจึงขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยพัฒนาที่ยั่งยืน (World summit on sustainable development) เพื่อกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม มุ่งสู่คุณภาพการพัฒนา [4] ด้วยเหตุนี้จึงทราบได้ว่าปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนถือเป็นแนวคิดกระแสหลัก (Mainstream Thought) ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในวงวิชาการและสังคมตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 20

คำจำกัดความดั้งเดิมและเป็นที่ยอมรับมากที่สุดของการพัฒนาที่ยั่งยืนมาจากรายงาน Brundtland กล่าวถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยมีแนวคิดหลักสองประการ ได้แก่ แนวคิดเรื่อง “ความต้องการ” โดยเฉพาะความต้องการพื้นฐานของคนจนทั่วโลก ซึ่งควรให้ความสำคัญสูงสุดกับความต้องการดังกล่าว และแนวคิดเรื่องข้อจำกัดที่กำหนดโดยสถานะของเทคโนโลยีและการจัดระเบียบทางสังคมต่อความสามารถของสิ่งแวดล้อมในการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันและอนาคต [5] แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) เป็นการพัฒนาทางเลือกเป็นการพัฒนาจากข้างล่าง (Development from below) และให้ความสำคัญต่อศักยภาพของมนุษย์ (Agency) ในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยยึดเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (People-centered orientation) [6] สมัชชาสหประชาชาติได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่าแนวทางในการเจริญเติบโตและการพัฒนาของมนุษย์ที่มุ่งตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการตอบสนองความต้องการของตนเอง [7] นอกจากนี้คำจำกัดความแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในปัจจุบัน องค์การสหประชาชาติ ยังคงตอกย้ำนิยามจากรายงาน Brundtland อีกครั้งในปี 2566 ว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง [8] Scottish Government กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่อยู่ภายในขอบเขตของระบบนิเวศของโลก และสนับสนุนความสามารถของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตทั่วโลกในการตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างเท่าเทียมกัน [9] และ Deloitte ซึ่งได้เสนอแนวคิด Sustainable Abundance ซึ่งมุ่งเน้นการลดการใช้ทรัพยากรและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการเพิ่มคุณค่ามนุษย์ โดยเน้นการนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ความร่วมมือ และการปรับเปลี่ยนแนวทางธุรกิจแบบดั้งเดิม [10]

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทราบว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะประสบความสำเร็จได้เพราะพลเมืองแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับพลเมืองในหลายมิติ เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นอนาคต โดยมีผลกระทบต่อชีวิต ซึ่งสามารถตั้งข้อสรุปได้ดังนี้

(1) การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์พัฒนางานที่เกิดความสมดุลกันระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

(2) การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจากการที่ทุกคนทราบประเด็นการพัฒนาเหมือนกันไม่ว่าจะอยู่ไหนแห่งใดก็ตาม

(3) การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญกับการลงมือทำเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามแผนที่ตกลงร่วมกันไว้

(4) การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการทำงานเชิงการบูรณาการและความร่วมมือทั้งในระดับบุคคล กลุ่มสังคม และองค์กร

ในปัจจุบันองค์การสหประชาชาติได้ออกแบบแนวทางพลโลกศึกษา (Global Citizenship Education: GOED) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งเป็นวาระการพัฒนาภายหลังปี 2558 ระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2559 - 2573) ที่ผู้นำประเทศสมาชิกสหประชาชาติจำนวน 193 ประเทศ ได้ร่วมกันลงนามรับรองพันธสัญญาทางการเมืองระดับผู้นำ ในเอกสาร Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก โดยในส่วนของประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในเป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญกับเป้าประสงค์ที่ 4.7 สร้างหลักประกันว่า ผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งสันติภาพและไม่ใช้ความรุนแรง ความเป็นพลเมืองของโลก เศรษฐกิจที่หลากหลายทางวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2573 [11]

ประเด็นที่สำคัญของการขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยพลังของมนุษย์นั้นคือการริเริ่มต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีพลังหรือศักยภาพให้เร็วที่สุด หากประเทศใดที่เริ่มสร้างพลเมืองได้รวดเร็วตั้งแต่ปัจจุบันจะส่งผลให้ประเทศเหล่านั้นมีทรัพยากรที่มีค่าที่สุดนั่นคือมนุษย์ที่พร้อมจะขับเคลื่อนภารกิจให้ประสบความสำเร็จต่อไปได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามมีสองประเด็นที่สำคัญก่อนที่ทุกประเทศจะเริ่มสร้างพลเมือง กล่าวคือ ประเด็นแรกพลเมืองกลุ่มใดคือพลเมืองกลุ่มที่สำคัญที่สุดต้องเริ่มพัฒนา

ซึ่งคำตอบที่สำคัญนั้นก็คือ กลุ่มเด็กและเยาวชน และประเด็นสุดท้ายแล้วสิ่งใดที่ควรพัฒนาต่อกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งคำตอบที่สำคัญที่สุดนั้นคือการปลูกจิตสำนึกโดยการสร้างความต่อเนื่องในการกระทำที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมนั่นเอง

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นกระแสหลัก
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองต้นแบบที่มีจิตสำนึกต่อสังคมและโลก โดยใช้หลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model) ภายใต้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. ขอบเขตของการศึกษา

บทความนี้เป็นการวิเคราะห์แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งถือเป็นแนวคิดกระแสหลักในปัจจุบัน โดยมีขอบเขตของการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนกับหลักธรรมธัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนาในมิติการสร้างพลเมือง
3. การพัฒนาเยาวชนให้พร้อมสู่การเป็นพลเมืองภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. วิธีการศึกษา

บทความนี้มีลักษณะเป็นบทความเชิงแนวคิด (Conceptual Paper) ซึ่งเป็นบทความทางวิชาการที่มุ่งเน้นการพัฒนาแนวคิด ทฤษฎี หรือกรอบความคิดเกี่ยวกับประเด็นด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน และความเป็นพลเมือง จะเน้นไปที่การสังเคราะห์และบูรณาการแนวคิดต่างๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
2. หลักธรรมธัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนา
3. หลักการของรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่
4. หลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model)

5. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษาพลเมืองภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) ส่งผลให้ทราบว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะประสบความสำเร็จได้เพราะพลเมือง ซึ่งมาจากการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การที่มนุษย์ทุกคน ทราบประเด็นการพัฒนาเอกชนเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ไหนแห่งใดก็ตาม และการที่มนุษย์ทุกคนที่เห็นพ้องต้องกันเกิดการลงมือทำเพื่อให้ประสบความสำเร็จ โดยเกิดการทำงานเชิงบูรณาการและความร่วมมือทั้งในระดับบุคคล กลุ่มสังคม และองค์กร ทั้งหมดนี้กล่าวได้ว่าเป็นแนวเพื่อการขับเคลื่อนไปข้างหน้าพร้อมๆ กันอย่างไม่หยุดยั้งภายใต้เงื่อนไขของการให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลเพื่อให้กับขับเคลื่อนนั้นสามารถไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน จากการศึกษาจนเข้าใจแนวทางการศึกษาพลเมืองภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) นั้น หากวิเคราะห์ถึงแนวทางดังกล่าวอย่างแท้จริงจะสามารถตระรู้ว่าแนวทางที่วิเคราะห์มีความสอดคล้องกับแนวทางของหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนา

หลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เกิดจากคำว่า ธัมม-จักก-ปวัตตน-สูตร ซึ่งแปลได้ว่า สูตรว่าด้วยเรื่องการปล่อยธรรมจักรให้หมุนไปที่ใครจะต้านทานให้ถอยกลับไม่ได้ คือ สัจจะที่ใครจะต้านทานได้ [12] พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาอันบรรยายถึงอริยสัจสี่ประการ ที่ไม่เคยมีใครค้นพบมาก่อนก็เท่ากับ “ทรงหมุนกงล้อ” ที่ไม่มีใครสามารถจะหยุดได้ แต่กงล้อที่ทรงหมุนเป็น “กงล้อแห่งธรรม” หรือ “กงล้อแห่งความจริงอันประเสริฐ” ล้อธรรมหมุนไปยังทิศทางใด จะจัดทำลายโมหะอวิชชาออกจากจิตใจของผู้คน ให้ได้พบแสงสว่างแห่งชีวิต บันดาลแต่ความสงบสันติสุขแก่ชาวโลก ไม่เหมือนล้อรถศึกของมหाराชทางโลก ที่พัดพาเอากลิ่นอายแห่งการฆ่าฟันตามไปด้วย เพราะเหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงมีพระนามอีกอย่างว่า “พระธรรมราชา” (พระราชาแห่งธรรม)

มีพระสารีบุตรอัครสาวกช่วยเผยแผ่พระธรรม เป็น “พระธรรมเสนาบดี” [13] จากหลักธรรมแห่งพระธรรมราชานันท์คือเป้าหลักการที่ผู้นำสามารถมาใช้ในการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainability Organization Development) ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหลักสำคัญที่พระองค์ทรงแสดงนั้นเรียกว่าอริยมรรค พระธนาญพงศ์ อาสนธิ์ กล่าวว่า อริยมรรคเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลางอันประเสริฐซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาของชีวิตเพื่อให้มีชีวิตที่ดีงามถูกต้องสมบูรณ์ทางจิตใจ และปัญญา มืองค์ประกอบซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติอันถูกต้อง 8 ประการ สรุปประมวลได้ในไตรสิกขา [14] สรุปได้ว่าหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเปรียบเสมือนการเคลื่อนวงล้อแห่งธรรมอย่างมีทิศทางและไม่หยุดยั้ง ภายใต้เงื่อนไขการลงมือปฏิบัติตามในธรรมที่ควรเจริญนั้นคืออริยมรรคจึงจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในเชิงปฏิบัติ (Sustainable development in action)

จากที่กล่าวข้างต้นว่าหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นการพัฒนายั่งยืนในเชิงปฏิบัติ (Sustainable development in action) เป็นการปฏิบัติในทางสายกลาง ซึ่งธเนศ เกษศิลาบ์ ให้นิยามว่าเป็นแนวทางการเข้าใจสภาพของสรรพสิ่งอย่างแท้จริงว่าสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเพราะปัจจัยอะไร ตั้งอยู่ได้อย่างไร และสิ่งเหล่านั้นเสื่อมสลายไปเพราะอะไร แล้วนำมาแก้ไขหรือหาทางออกให้กับสังคมโดยแนวทางที่ต้อง (สัมมาทิฐิ) [15] ส่วนพิบูล ชัชวานิชย์ กล่าวว่าเส้นทางแห่งความหลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นเป็นทางแห่งการดับทุกข์โดยสิ้นเชิง [16] และหรรษา ธมฺมหาโส กล่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงนำเสนอให้เป็นทางเลือกในการปฏิบัติเพื่อให้หลุดจากกักตักของทุกข์คือความขัดแย้งและความรุนแรง [17] ฉะนั้นจะทราบได้ว่าธรรมจักรซึ่งเป็นทางสายกลางนั้นถือเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยผู้ศึกษาจะให้นิยามการเป็นแนวทางนี้ว่าเป็นภาพคงที่ (Static) ที่มีคุณภาพ

ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนากลุ่มเด็กและเยาวชนให้มุ่งไปสู่การเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization) จำเป็นจะต้องสร้างพลังของบุคคลผู้เป็นพลเมืองที่มากกว่าภาพคงที่ด้วยการพัฒนาพลังแห่งพลวัตหรือภาพเคลื่อนไหว (Dynamic) หมายถึง การดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างประสบการณ์ของการทำงานจนเกิดระดับความเข้าใจต่อการรับผิดชอบสังคมจนกระทั่งมีความลึกซึ้งถึงการทำความประโยชน์เพื่อสาธารณะหรือเรียกอีกประการหนึ่งคือการสร้างจิตสำนึกอย่างยั่งยืน ซึ่งมีปัจจัยทั้งหมด 6 ประการ อันประกอบไปด้วย การเป็นผู้ลงมือทำ (Acter) ด้วยตนเอง การเลือกกลุ่มเป้าหมาย (Target) ความเข้าใจ (Understand) การเกิดความตระหนักในความจริง (Realize) การบูรณาการ (Interest) การแสดงเหตุผล (Justify) หากเด็กและเยาวชนสามารถลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องได้จะส่งผลให้เกิดการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้น และสิ่งสำคัญที่สุดคือหากกลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถบริหารจัดการองค์กรโดยใช้วิธีการนี้จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainability Organization Development)

เมื่อเข้าใจแนวทางการศึกษาพลเมืองภายใต้แนวคิดการพัฒนายั่งยืนและเกิดความตระหนักถึงหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนาแล้ว สามารถสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนกับหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดแนวทางการเสริมสร้างต้นแบบความเป็นพลเมือง ภายใต้การใช้แนวคิดการพัฒนายั่งยืนเป็นกระแสหลักได้ทั้งหมด 4 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรกแนวคิดการพัฒนายั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์พัฒนางานที่เกิดความสมดุลกันระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะต้องพัฒนาให้มนุษย์เป็นผู้ลงมือทำในสิ่งที่ดี (สัมมาสัมมันตะ) ทำด้วยความต่อเนื่องสม่ำเสมอ (สัมมาวายามะ) จนกระทั่งเกิดจิตที่ตั้งมั่น (สัมมาสมาธิ) ที่จะทำกลายเป็นจิตสำนึกของการเป็นผู้ลงมือทำ (Acter) แต่ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นอกจากจะพัฒนาตนเองแล้วผู้ลงมือทำหรือบุคคลที่หนึ่งจำเป็นต้องพัฒนาบุคคลที่สองหรือบุคคลที่สามซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย (Target) ที่ทำงานร่วมกับเรา เพื่อให้เกิดการทำงานหรือตั้งชีพร่วมกันอย่างสุจริต (สัมมาอาชีวะ)

ประการที่สองแนวคิดการพัฒนายั่งยืนคือการที่ทุกคนทราบประเด็นการพัฒนาเหมือนกันไม่ว่าจะอยู่แห่งใดก็ตาม เป็นสิ่งที่เกิดต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งบุคคลที่หนึ่ง สอง และสาม โดยที่ผู้ลงมือทำหรือบุคคลที่หนึ่งกระทำความคิดจากได้จิตสำนึกโดยชอบ (สัมมาสังกัปปะ) จนสามารถความเข้าใจ (Understand) โงทย์ของสังคมหรือสาเหตุแห่งทุกข์ได้ ส่วนกลุ่มเป้าหมาย (Target) หรือบุคคลที่สองและสองมีรัฐสภาวะที่เกิดขึ้นจริงในขณะปัจจุบัน (สัมมาสติ) สามารถเกิดความตระหนักในความจริง (Realize) ของสังคมได้

ประการที่สามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการทำงานเชิงการบูรณาการและความร่วมมือทั้งในระดับบุคคล กลุ่มสังคม และองค์กร ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อจากการที่ทุกคนเห็นประเด็นการพัฒนาเหมือนกัน โดยผู้ลงมือทำ (Acter) และกลุ่มเป้าหมาย (Target) มีการเจรจาต่อกัน (สัมมาวาจา) ในประเด็นเดียวกันเพื่อให้เกิดเป้าหมายที่สำเร็จร่วมกัน โดยเป้าหมายเกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการ (Interest)

ประการสุดท้ายแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการให้ความสำคัญกับการลงมือทำเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามแผนที่ตกลงร่วมกัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อจากการทำงานเชิงการบูรณาการและความร่วมมือทุกระดับ โดยที่ผู้ลงมือทำ (Acter) และกลุ่มเป้าหมาย (Target) มีแผนการทำงานและมีศักยภาพการทำงานร่วมกันเป็นองค์กรที่มีความสมดุลทางศักยภาพอันเกิดมาจากความเห็นชอบรวมทั้งยอมรับ (สัมมาทิฐิ) ในแผนในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในองค์กรนั้นคือการสร้างมนุษย์ให้มีความกล้าแสดงออกโดยใช้การแสดงผล (Justify) เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินตลอดการทำงาน

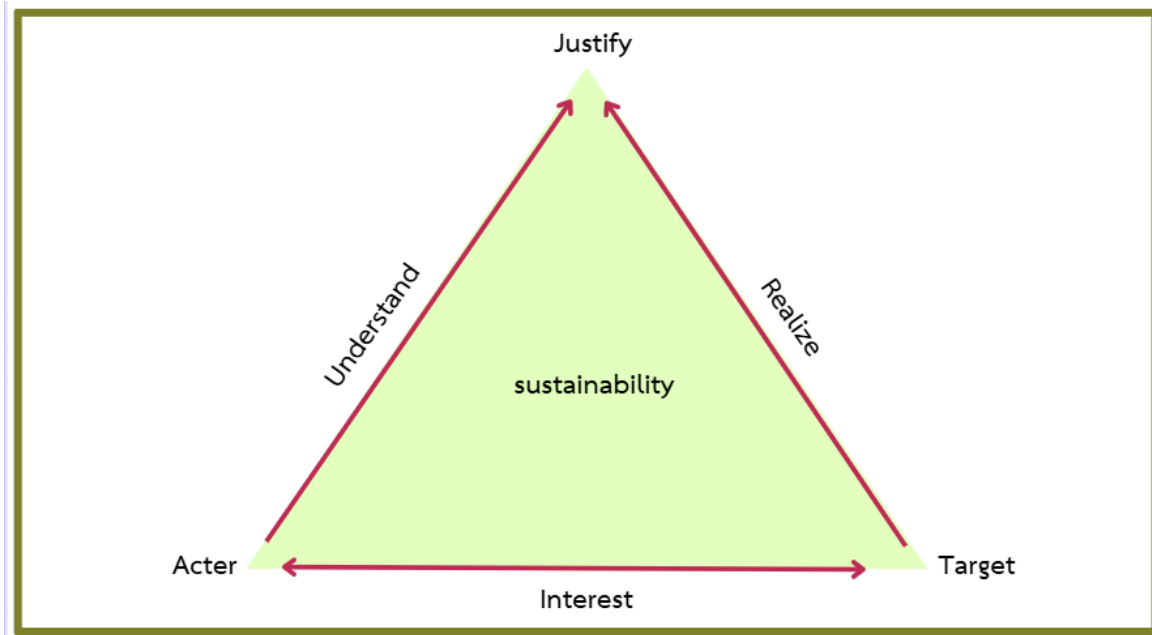
จากการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างต้นแบบความเป็นพลเมือง ภายใต้การใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกระแสหลักได้ทั้งหมด 4 ประการ สามารถสรุปได้ ตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนกับหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนา

ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาที่ยั่งยืนกับหลักธัมมจักกัปปวัตตนสูตรของพระพุทธศาสนา		
แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)	ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (Sustainable development in action) อริยมรรค คือ ธรรมที่ควรเจริญ	การสังเคราะห์เพื่อให้เกิดการพัฒนา องค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainability Organization Development)
	ภาพคงที่ (Static)	ภาพเคลื่อนไหวหรือพลวัต (Dynamic)
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์ พัฒนางานที่เกิดความสมดุลกันระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม	สัมมาสัมมันตะ (การกระทำชอบ)	การเป็นผู้ลงมือทำ (Acter)
	สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ)	
	สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ)	
การที่ทุกคนทราบประเด็นการพัฒนา เหมือนกันไม่ว่าจะอยู่ไหนแห่งใดก็ตาม	สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ)	การเลือกกลุ่มเป้าหมาย (Target)
	สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ)	ความเข้าใจ (Understand)
การทำงานเชิงการบูรณาการและความร่วมมือ ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มสังคม และองค์กร	สัมมาสติ (การระลึกชอบ)	การเกิดความตระหนักในความจริง (Realize)
	สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ)	การบูรณาการ (Interest)
ให้ความสำคัญกับการลงมือทำเพื่อให้ประสบ ความสำเร็จตามแผนที่ตกลงร่วมกัน	สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ)	การแสดงผล (Justify)

แนวทางการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบความเป็นพลเมืองโดยจำเป็นจะต้องใช้หลักการสุจิตโมเดล (SUJARIT Model) ซึ่งใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกระแสหลัก สำหรับแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน เครื่องมือของสุจิตโมเดลให้จำลองการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นรูปแบบของการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ (Motion of a Projectile) ในทางฟิสิกส์กล่าวคือการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์เป็นการเคลื่อนที่ของวัตถุเป็นแนวโค้ง ในกรณีที่วัตถุเคลื่อนที่อย่าง เสรีด้วยแรงโน้มถ่วงคงที่ สำหรับการให้นิยามในทางการพัฒนาแล้วการเคลื่อนที่แบบโพรเจกไทล์ (Projectile) เป็นการพัฒนานาในรูปแบบโพรเจค (Project) ถึงแม้หลักการแปลภาษาอังกฤษเป็นไทยจะแปลโพรเจคเป็นคำว่าโครงการที่จะต้องระบุโครงร่างของงานที่จะทำเท่านั้น แต่ในนิยามของผู้ศึกษาแล้ว รูปแบบโพรเจค (Project) คือการทำงานในรูปแบบ “การทำงานให้สำเร็จทุกระบบ” กล่าวคือจะต้องมีเด็กและเยาวชนเป็นผู้ทำมือทำ (Acter) แล้วลงมือทำด้วยความเข้าใจ (Understand) ในโจทย์ที่เกิดขึ้นในสังคม เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้ทำมือทำจะต้องเลือกกลุ่มเป้าหมาย (Target) ในการแก้ไขโจทย์ประเด็นสังคมร่วมกันโดยที่กลุ่มเป้าหมายนั้นจะต้องมีความตระหนักรู้ (Realize) ในสิ่งที่เกิดต่อสังคมเหมือนกันเดียวกับเด็กและเยาวชน โดยสิ่งที่

สำคัญคือทั้งเด็กและเยาวชนผู้ลงมือทำและกลุ่มเป้าหมายจะต้องทำงานร่วมกันด้วยความต่อเนื่องในการบูรณาการ (Interest) การทำงาน และจะต้องทำงานร่วมกันโดยใช้ตรรกะพื้นฐานของการมีเหตุผล (Justify) ในการทำงาน เป็นไปตามแนวทางการเสริมสร้างต้นแบบความเป็นพลเมืองโดยใช้หลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model) ภายใต้การใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกระแสหลัก ดังนี้

รูปที่ 1 แสดงแนวทางการเสริมสร้างต้นแบบความเป็นพลเมืองโดยใช้หลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model) ภายใต้การใช้แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกระแสหลัก

หากกระทำเช่นนี้ได้จะถือเป็นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองได้อย่างยั่งยืน เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainability Organization Development) และสร้างสังคมแห่งความยั่งยืนให้เกิดขึ้นได้ กล่าวคือ มีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

6. สรุปผลการศึกษา

แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นกระแสหลักจะเป็นแนวคิดสำคัญที่จำเป็นจะต้องมีเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นพลเมืองร่วมเป็นกลไกสำคัญ แต่ถึงอย่างไรก็ตามจำเป็นจะต้องเกิดการพัฒนาศักยภาพในเด็กและเยาวชนตั้งแต่การสร้างเลือกใช้นโยบายที่คงที่และมีคุณภาพนั่นคือหลักธรรมาภิบาลกับปวัตตนิสสูตร ซึ่งแนวทางนี้เองจะเสริมให้เกิดแนวปฏิบัติที่เป็นพลวัตหรือภาพเคลื่อนไหว (Dynamic) คือหลักการสุจริตโมเดล (SUJARIT Model) เป็นแนวทางการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนต้นแบบความเป็นพลเมืองโดยใช้และสร้างการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainability Organization Development) กล่าวคือกลุ่มเด็กและเยาวชนจะมีมุมมองการพัฒนาที่ไม่ได้คิดถึงตัวเองเพียงมิติเดียวหรือบุคคลที่หนึ่ง แต่ยังพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization) เพื่อบุคคลที่สองคือคนรอบตัวและสิ่งแวดล้อมรอบตัว และยังกระทบถึงบุคคลที่สามนั่นคือสังคมและโลกซึ่งจะเป็นผลกระทบเชิงบวกที่ใหญ่ที่สุดทั้งสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- [1] วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์, พงษ์ศักดิ์ สุวรรณมาลัย, สุนทร อรุณโณและณัฐธนิชา วรณมณี. (2564). หลักการบริหารกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย. *มาหาจุฬาทานีปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*, 3(6), 33-41
- [2] กระทรวงการต่างประเทศ. (2564). รายงานทบทวนการดำเนินการตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 โดยสมัครใจของไทย พุทธศักราช 2564. <https://www.sdgport-th.org/2022/10/thailand-vnr-2021/>
- [3] บานชื่น นักการเรียน และ เพ็ญศรีบางบอน. (2559). การพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development. *สิทธิธรรมปริทรรศน์*, 17(2), 64-69. <https://so06.tcithaijo.org/index.php/jsr/article/download/211501/146524>
- [4] วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ, “หลักการบริหารกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย,” 33-41.
- [5] Karen Whitfield. (2015). *Quick Guide to Sustainable Development: History and Concepts*. <https://senedd.wales/media/n2icsxaw/qg15-003.pdf>
- [6] อัจฉรา รักษ์ยุติธรรม. (2554). การพัฒนาทางเลือกกระแสหลัก. *วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา*, 30(2), 14-43. https://socanth.tu.ac.th/wpcontent/uploads/2012/09/JSA-30-2atchara.pdf?fbclid=IwAR2ejdNPTUAN3QrZwGOIkH3F3Fu3d53XTLTN5WQZ8a1-NAqeJF_vdQ_PU
- [7] United Nations General Assembly. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. <https://shorturl.asia/xrnFM>
- [8] United Nations. (2023). *Fast Facts What is Sustainable Development?*. <https://shorturl.asia/y2knM>
- [9] Scottish Government. (2023). *Wellbeing and Sustainable Development Bill: consultation analysis*. <https://shorturl.asia/njJOh>
- [10] Deloitte. (2024). *Sustainability and Abundance? A Futurist Explains How It Can Happen*. <https://shorturl.asia/RjvVD>
- [11] สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2565). *พลโลกศึกษา: หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์การเรียนรู้*. ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอมมหาวิทยาลัยสวสสุนันทา.
- [12] จ่านงค์ ทองประเสริฐ. (2561). *พระพุทธรูปเจ้ากับแผนการกู้อิสรภาพ*. เอ็ดดิสัน เพรส โพรดักส์.
- [13] เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2562). *ธรรมจักรกับปวัตตนิสูตร | กงล้อแห่งความจริงอันประเสริฐ*. https://www.matichonweekly.com/column/article_173928.
- [14] พระธนาญพงศ์ อาสนธิ์. (2565). อริยมรรคในฐานะเครื่องมือสร้างความสำเร็จในชีวิต. *พระธรรมทูต*, 2(1), 40-53
- [15] ธเนศ เกษศิลป์. (2561). วิถีทางสายกลาง เพื่อความอยู่ร่วมกันของสังคมและลดการเบียดเบียนธรรมชาติแบบบูรณาการ. *ปรัชญาปริทรรศน์*, 23(1), 82-91. <https://shorturl.asia/bqyGK>
- [16] พิบูล ชัชวานิชย์. (2567). ทางสายกลางแห่งปฏิจสมุปบาท. *สวาทันพอดี้*, 1(1), 54-68. <https://shorturl.asia/qs1ux>
- [17] ทรราช म्मมหาโส. (2561). *ทางสายกลางคือทางรอดของชาวโลก*. <https://www.mcu.ac.th/article/detail/343>